

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา
อย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย
Community Participation in the Application of Local Wisdom In Sustainable
Learning Management in Colleges Based on the Sufficiency Economy
Philosophy, Muang Sukhothai District, Sukhothai Province

พิมพ์พรลภัส ลักษณะวิเชียร*

Pimpornlapas Laksanawichian

Received : January 31, 2024

Revised : April 30, 2024

Accepted : August 2, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นของอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย 2) เพื่อศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย 3) เพื่อศึกษาแนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอเมืองสุโขทัย จำนวน 50 คน กลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์ผู้สอน คณะกรรมการประจำวิทยาลัย ผู้ปกครอง ศึกษานิเทศก์ ผู้นำชุมชน ผู้บริหารท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้ที่เกี่ยวข้องในอำเภอเมืองสุโขทัย จำนวน 50 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์และแนวคำถามสำหรับสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ภูมิปัญญาท้องถิ่นอำเภอเมืองสุโขทัย ผลงานส่วนใหญ่เป็นงานที่ต้องใช้ฝีมือและมีความประณีต สาขาที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นมากที่สุด คือ สาขาศิลปหัตถกรรม รองลงมา คือ สาขาเกษตรกรรมและสาขาการแพทย์แผนไทย มีจำนวนเท่ากัน กระบวนการเรียนรู้และส่งเสริมประสบการณ์มีลักษณะที่แตกต่างกัน คือ การถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา การเรียนรู้จากครู อาจารย์ คนรุ่นเก่า การศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเองและการลองผิดลองถูก การเข้าร่วมการฝึกอบรมโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัดกิจกรรมสำหรับกรรมวิธีในการผลิตก็จะไม่ซับซ้อนเน้นการผลิตที่ทำกันได้ง่ายและใช้วัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่น 2) สภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการให้ข้อมูลและการวางแผน การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล กลุ่มบุคคลที่มีส่วนร่วมเป็นหลักมี 10 กลุ่ม

*ครูประจำภาควิชาศึกษาทั่วไป วิทยาลัยนาฏศิลปสุโขทัย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

Teacher of the Department of General Education Sukhothai College of Dramatic Arts,

Bunditpatanasila Institute(Corresponding Author) e-mail: pim.on9942@gmail.com

ได้แก่ 1) คณะกรรมการประจำวิทยาลัย 2) ผู้ปกครองนักเรียน นักศึกษา 3) ครู/ผู้ที่เกษียณอายุราชการ 4) ครู อาจารย์ผู้สอน 5) ผู้บริหารสถานศึกษา 6) คนในพื้นที่ 7) ผู้นำชุมชน 8) ศึกษานิเทศก์ 9) ภูมิปัญญาท้องถิ่น และ 10) เจ้าหน้าที่รัฐ/หน่วยงานราชการ 3) แนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ คือ จัดทำเป็นทำเนียบภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปของเว็บไซต์และการจัดทำเป็นเอกสาร ซีดี สื่อสิ่งพิมพ์ วิดีทัศน์ และบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน จัดให้มีนิทรรศการภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้บริหารสถานศึกษาทุกระดับ ควรมีนโยบายส่งเสริมหลักสูตรท้องถิ่นในสถานศึกษาอย่างจริงจัง และการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ ในรูปแบบของสื่อต่างๆ

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วมของชุมชน / ภูมิปัญญาท้องถิ่น / ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ABSTRACT

This research aims to achieve three objectives: 1. to explore the local wisdom of Muang Sukhothai District in Sukhothai Province, 2. to investigate the extent of community participation in employing local wisdom for sustainable learning management in educational institutions, guided by the Sufficiency Economy Philosophy in Muang Sukhothai District, Sukhothai Province, and 3. to develop guidelines for incorporating local wisdom into learning management for sustainable educational institutions, again in alignment with the Sufficiency Economy Philosophy in Muang Sukhothai District, Sukhothai Province. The research utilizes qualitative methods, with a diverse group of 50 information providers comprising individuals possessing local wisdom in Muang Sukhothai District, including school administrators, teachers, college committee members, parents, educational supervisors, community leaders, local administrators, and those actively involved in the district. Data collection involves interview forms and group discussion questions, with content analysis employed for data analysis. The findings reveal that: 1) The majority of local wisdom practitioners in Muang Sukhothai District most engage in skillful and meticulous work, with arts and crafts, agriculture, and Thai traditional medicine being prominent branches of local wisdom. Learning and experience accumulation exhibit diverse characteristics, encompassing transmission from ancestors, parental teachings, learning from teachers and elders, personal study and research, and trial-and-error methods. Production processes prioritize simplicity and utilize locally available materials. 2) Conditions for community participation in leveraging local wisdom for sustainable learning management in educational institutions, based on the Sufficiency Economy Philosophy in Mueang Sukhothai District, involve information provision, planning, operational involvement, benefit reception, and monitoring and evaluation. The key of 10 groups engaged include (1) college committees, (2) parents, (3) retired individuals, (4) teachers and instructors,

(5) educational institution administrators, (6) local residents, (7) community leaders, (8) educational supervisors, (9) local wisdom practitioners, and (10) government officials. 3) Guidelines for integrating local wisdom into learning management include the creation of a local wisdom directory, establishment of a local knowledge database through various mediums (website, CDs, printed materials, videos, computer-assisted instruction lessons), and the organization of local wisdom exhibitions. Furthermore, there is a call for serious promotion of local curriculum implementation in educational institutions, accompanied by public relations efforts through diverse media.

Keywords : Community Participation / Local Wisdom / Sufficiency Economy Philosophy

ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย

การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพ กฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

วิทยาลัยนาฏศิลปสุโขทัยเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองสุโขทัย มีวัตถุประสงค์ ที่ระบุไว้ว่าเพื่อพัฒนาสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ โดยการจัดการศึกษาและส่งเสริมวิชาการ ตั้งแต่ระดับพื้นฐานวิชาชีพ ขึ้นสูงด้านนาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ ศิลปกรรม ทั้งไทยและสากล รวมทั้งศิลปวัฒนธรรมระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ทำการสอน ทำการแสดง ทำการวิจัย และให้บริการทางวิชาการ ตลอดจนส่งเสริม สืบสาน สร้างสรรค์ ทำนุบำรุง และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของชาติและศิลปวัฒนธรรมที่หลากหลายของชุมชนในท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา เป็นคลังความรู้ และเป็นเครือข่ายแหล่งเรียนรู้ เพื่อสร้างเสริมคุณค่าทางสังคมและมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับท้องถิ่นและประเทศชาติ โดยการพัฒนาข้อมูลระบบข้อมูลความรู้สากล ภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ใช้ประโยชน์ได้จริง และแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน รวมทั้งเชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้อื่นๆ เพื่อให้ประชาชนกลุ่มต่างๆ ได้เข้าถึงข้อมูลความรู้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถให้บริการที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของคณาจารย์ นักเรียน นักศึกษาและชุมชนในเครือข่ายการเรียนรู้ หากมีการจัดการความรู้ที่สนองตอบต่อความต้องการของกลุ่มคน องค์กร และเครือข่ายต่างๆ ในสังคมจะเป็นการสร้างพลังในการเรียนรู้ส่งเสริมให้เกิดบุคคลแห่งการเรียนรู้ และองค์การการเรียนรู้ขึ้นได้ในสังคมท้องถิ่นนั้น นั่นคือการสร้างองค์ความรู้เพิ่มขึ้นในแหล่งเรียนรู้ที่สามารถนำความรู้ขึ้นไปพัฒนาต่อยอดความรู้เดิม หรือไปสร้างความรู้ใหม่ที่เท่าทันความเป็นจริง สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาโดยการจัดการศึกษาและการจัดการกระบวนการเรียนรู้นั้น ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นสถานศึกษา ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชนและสถาบันทางสังคม ต้องร่วมมือกันจัดให้เกิดการเรียนรู้ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามศักยภาพของ

ตนเองได้อย่างแท้จริง (Sukhothai College of Dramatic Arts, 2022) ดังนั้น การเรียนรู้และการสร้างลักษณะนิสัยแห่งการเรียนรู้จึงถือเป็นหัวใจที่จะทำให้การพัฒนาผู้เรียนบรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ โดยกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาไว้ในอันที่จะนำ “ทรัพยากร” ที่มีอยู่ทั้งบุคลากร สถานศึกษา และงบประมาณมาใช้เพื่อให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างเต็มที่ ที่สำคัญคือ การส่งเสริมให้นำคุณค่าจากสรรพสิ่งทั้งใกล้ตัวและไกลตัว ซึ่งเป็นแหล่งวิทยาการทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษามาใช้ในการศึกษาเรียนรู้ ซึ่งจะทำให้การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ โดยมีการประสานความร่วมมือกับครอบครัวและบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและท้องถิ่น

จากแผนยุทธศาสตร์ 20 ปี พ.ศ. 2561-2580 (Office of the National Economic and Social Development Board, 2019) เป็นการตระหนักว่าคนจำเป็นต้องเรียนรู้เพื่อให้อยู่ได้อย่างเท่าทันการเปลี่ยนแปลงและต้องเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) ในประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนา ด้านสภาพแวดล้อมและกายภาพ จัดตั้งหน่วยงานศูนย์อนุรักษ์และสร้างสรรค์แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายเอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต และพัฒนาคุณภาพการบริการข้อมูลองค์ความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม โดยมีตัวชี้วัดจากจำนวนแหล่งเรียนรู้ที่ได้รับการพัฒนาให้สามารถจัดการศึกษา จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัด และความแตกต่างของนักศึกษา ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น สร้างการรับรู้ความเข้าใจ การมีส่วนร่วมและสร้างความตระหนักในการที่จะร่วมกันอนุรักษ์ สืบสาน และสืบทอดศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชนให้คงอยู่อย่างต่อเนื่อง (Bunditpatanasilpa Institute, 2020)

ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในปีพุทธศักราช 2563 นับเป็นโอกาสมหามงคลที่สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเฉลิมพระชนมายุ 65 พรรษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์รู้สึกซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นหาที่สุดมิได้ ในการที่ทรงมุ่งมั่นพัฒนาการศึกษาของชาติมาอย่างสม่ำเสมอ ต่อเนื่อง ทั้งการศึกษาในระบบ และการศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัยและการศึกษาตลอดชีวิต ซึ่งครอบคลุมทุกมิติทั้งในด้านวิชาการ คุณธรรม จริยธรรมและศิลปวัฒนธรรม อีกทั้งยังครอบคลุมผู้เรียนทุกกลุ่มไม่ว่าจะเป็นผู้เรียนปกติ ผู้ด้อยโอกาส หรือผู้พิการ นอกจากพระมหากรุณาธิคุณด้านการศึกษาแล้ว พระอัจฉริยภาพและพระปรีชาสามารถในด้านอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการประพันธ์ที่มีบทพระราชนิพนธ์หลากหลายมากมาย การใช้ภาษาที่ทรงสามารถตรัสได้ถึง 3 ภาษา การดนตรีซึ่งนอกจากทรงเครื่องดนตรีได้หลายชนิดแล้ว ยังสามารถทรงระนาดประกอบการแสดงโขนได้อย่างไพเราะ พระอัจฉริยภาพและพระปรีชาสามารถต่างๆ หลากหลายนี้นับว่ามาจาก “การอ่าน และการเรียนรู้ตลอดชีวิต” ก่อปรกับพระวิริยะอุตสาหะและพระวินัย ในการจัดแบ่งเวลา ทำให้กล่าวได้ว่าทรงเป็นแบบอย่างที่ดียิ่งสำหรับครู อาจารย์ เด็กและเยาวชนไทยที่ครบถ้วน ทุกด้าน ดังนั้น ในมงคลวโรกาสนี้ข้าราชการและลูกจ้างสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ทุกคน จึงน้อมเกล้าน้อมกระหม่อมรวมใจร่วมกันเฉลิมพระเกียรติมุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนทุกระดับให้ประสบความสำเร็จเป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของสังคมและมีบทบาทเป็นผู้สืบสานจรรโลงความเจริญรุ่งเรืองทางศิลปวัฒนธรรมของชาติสืบไป โดยคำนึงถึงบทบาทของสถาบันในฐานะที่เป็นสถาบันการศึกษาในสังกัดกระทรวงวัฒนธรรม

มีหน้าที่จัดการศึกษาและส่งเสริมวิชาการตั้งแต่ระดับพื้นฐานจนถึงระดับอุดมศึกษา ด้านนาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ คีตศิลป์ ทั้งไทยและสากล รวมทั้งศิลปวัฒนธรรมระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ทำการสอน ทำการแสดง ทำการวิจัย ให้บริการทางวิชาการตลอดจนส่งเสริม สืบสาน สร้างสรรค์ ทำนุบำรุงเผยแพร่วัฒนธรรม อันเป็นเอกลักษณ์ของชาติและศิลปวัฒนธรรมที่หลากหลายของชุมชนในท้องถิ่น (Bunditpatanasilpa Institute, 2020, p. 1) ซึ่งสอดคล้องกับอุดมการณ์และหลักการในการจัดการศึกษาของชาติคือ การจัดให้มีการศึกษาตลอดชีวิตและการสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ การศึกษาที่สร้างคุณภาพชีวิตและสังคมบูรณาการอย่างสมดุล ระหว่างปัญญาธรรม คุณธรรม และวัฒนธรรมเป็นการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อคนไทยทั้งปวง มุ่งสร้างพื้นฐานที่ดีในวัยเด็ก ปลูกฝังความเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมตั้งแต่วัยการศึกษาขั้นพื้นฐานและพัฒนาความรู้ความสามารถเพื่อการทำงานที่มีคุณภาพโดยให้สังคมทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาได้ตรงตามความต้องการของผู้เรียนและสามารถตรวจสอบได้อย่างมั่นใจว่าการศึกษาเป็นกระบวนการของการพัฒนาชีวิตและสังคม เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน สามารถพึ่งตนเองและพึ่งกันเองได้และสามารถแข่งขันได้ในระดับนานาชาติ เพื่อให้เป็นไปตามอุดมการณ์และหลักการในการจัดการศึกษาดังกล่าว แต่การที่จะพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะดังกล่าวจนเกิดเป็นนิสัยประจำตนได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะคุณภาพที่พึงประสงค์ของคนไทยเพื่อให้สถานศึกษาทุกแห่งยึดเป็นกรอบสำหรับสร้างคนไทย 4.0 ที่แม้แตกต่างตามบริบทของท้องถิ่นและของสถานศึกษา แต่มีจุดหมายรวมคือ “ธำรงความเป็นไทยและแข่งขันได้ในเวทีโลก” สามารถเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ ทั้งในมิติเศรษฐกิจมิติสังคมและมิติการเมืองต่อไปได้

อำเภอเมืองสุโขทัย เป็นอำเภอหนึ่งที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่สามารถนำมาใช้ในการจัดการศึกษาที่หลากหลาย แบ่งการปกครองย่อยออกเป็น 10 ตำบล แต่ละตำบลแบ่งออกเป็นหมู่บ้านรวม 96 หมู่บ้าน ได้แก่ ตำบลธานี ตำบลบ้านกล้วย ตำบลบ้านหลุม ตำบลบ้านสวน ตำบลเมืองเก่า ตำบลตาลเตี้ย ตำบลปากแคว ตำบลปากพระ ตำบลวังทองแดง และตำบลยางซ้าย มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน 13 แห่ง ได้แก่ เทศบาล 4 แห่ง มีองค์การบริหารส่วนตำบลจำนวน 8 แห่ง และองค์การบริหารส่วนจังหวัดจำนวน 1 แห่ง (Sukhothai Provincial Cultural Council, 2022)

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การศึกษา คือ วิธีการที่ดีที่สุดที่จะสร้างความเข้มแข็งให้กับระบอบประชาธิปไตยและพัฒนาคนไทยให้เป็นกำลังสำคัญได้ในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมยุคใหม่นั้นจะต้องมีการวางเป้าหมายของการจัดการศึกษาให้บรรลุผลบังเกิดศักยภาพสูงสุดแก่ประชาชน ทั้งนี้เนื่องจากสังคมยุคใหม่จะเป็นสังคมที่คาดหวังว่าจะเกิดเป็นมิติสำคัญใน 3 มิติ ดังนี้ 1) เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) 2) เป็นสังคมที่มีความพร้อมในการแข่งขันกับสังคมโลก และ 3) เป็นสังคมแห่งคนดี ดังนั้น ระบบของการศึกษาที่เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างคนเพื่อการพัฒนาสังคมและพัฒนาชาติให้เกิดความเข้มแข็ง ภายใต้บริบทใหม่แห่งกระแสโลกที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และมีความรุนแรงในปัจจุบันที่เรียกกันว่า สังคมแห่งความเป็นโลกาภิวัตน์ (Globalization) นั้น ภายใต้กระแสกดดันแห่งสังคมในยุคนี้ได้ส่งผลต่อการกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อแก้ไขปัญหาและนำไปสู่การยกเครื่องทางปัญญาของชาติและจุดเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญส่งผลต่อการผลักดันให้เกิดเป็นกฎหมายของประชาชนเป็นสำคัญคือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540

ที่มีนัยสำคัญส่งผลต่อการผลักดันให้เกิดเป็นกฎหมายการศึกษาแห่งชาติ คือ “พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545” (Office of the National Education Commission, 2002, p. 33) ซึ่งมีตัวแปรหลากหลายประการ ที่ทำให้รูปแบบสาระการเรียนรู้ในสังคมต้องเผชิญ เช่น ประเด็นของการปรับการเรียนรู้ของผู้เรียนให้รู้ซึ่งวิถีชีวิตวิถีวัฒนธรรม รวมทั้งมีความเข้าใจในวัฒนธรรมของต่างชาติและของโลกการปรับเปลี่ยนทัศนคติของคนไทยให้ทันสมัย ทันโลก ทันเหตุการณ์ สามารถดำเนินการทางเศรษฐกิจ การค้า การศึกษา วิทยาศาสตร์ วัฒนธรรมในเวทีโลกได้อย่างเสมอภาคเสมอไหล่กับนานาชาติ จึงเป็นเป้าหมายการเรียนรู้ที่ต้องปรับเปลี่ยนโดยเน้นในเนื้อหาสาระทางการศึกษากระบวนการเรียนรู้ในชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนในการจัดการศึกษาอย่างแท้จริง และในมาตรา 57 บัญญัติไว้ว่า ให้นหน่วยงานทางการศึกษาระดมทรัพยากรบุคคลในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยนำประสบการณ์ ความรอบรู้ ความชำนาญ และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษา และยกย่องเชิดชูผู้ที่ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา “ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย คือ รากฐานของชีวิต ความเป็นอยู่ของประเทศ ไทยของคนไทย เป็นแกนหลักในการพัฒนาอย่างยั่งยืน” สถาบันอุดมศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ซึ่งมีนโยบายในประเด็นด้านศิลปะและวัฒนธรรม ระบุว่าต้องอนุรักษ์ พื้นฟูและส่งเสริมภูมิปัญญาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันงามของท้องถิ่นและของชาติ และจัดให้มีพื้นที่สาธารณะสำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ ใช้สิทธิและมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย จึงควรอย่างยิ่งที่จะต้องรวบรวมภูมิปัญญาชาวบ้าน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นภูมิปัญญาที่อยู่ในตัวคนที่จะสูญหายไปพร้อมๆ กับการจากไปของบุคคลที่เป็นเจ้าของหรือผู้สืบทอดภูมิปัญญา ภูมิปัญญาชาวบ้านที่อยู่ในตัวคน มีอยู่มากมายมากกว่าภูมิปัญญาที่เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ จึงควรตระหนัก ในภารกิจรวบรวม จัดเก็บ อนุรักษ์ให้คงไว้ซึ่งภูมิปัญญาให้เป็นฐานและบูรณาการกับภูมิปัญญาที่ดีงาม เพื่อให้เหมาะสมกับยุคสมัยอย่างมีคุณค่า สอดคล้องกับกระแสการปฏิรูปการอุดมศึกษาโลกที่เน้นให้มีการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือที่เรียกว่า “กระแสท้องถิ่นภิวัตน์” (Wittawuttisak, 2003, p. 105) จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงมีความตระหนักถึงความสำคัญและสนใจที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นเหล่านี้ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และได้รับประสบการณ์ตรงจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง ตามความถนัดและความสนใจของตนเอง ก่อให้เกิดคุณลักษณะของการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ เกิดความรัก ความผูกพัน ความภูมิใจในท้องถิ่นและชุมชนของตนเอง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นของอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย
2. เพื่อศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

3. เพื่อศึกษาแนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การวิจัยภาคสนามในเขตพื้นที่อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2566 ถึง เดือนสิงหาคม 2566 เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์และนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน

แหล่งข้อมูล/ผู้ให้ข้อมูล

แหล่งข้อมูล/ผู้ให้ข้อมูล จำแนกได้ 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสังเกต และการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ทรงภูมิปัญญาทั้งสิ้น 50 คน ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย มีรายละเอียดดังนี้

1. ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้มาจากการศึกษาบริบทชุมชนในเขตอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย การสอบถามจากผู้นำชุมชน สถานศึกษาที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นใช้ในการจัดการเรียนการสอน เจ้าหน้าที่ของอำเภอเมืองสุโขทัยและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุโขทัย จากการศึกษาเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และนำมาสรุปตามลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนี้

1.1 เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ในเรื่องนั้นๆ นำความรู้มาใช้ในการดำรงชีวิต หรือถ่ายทอดความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์เหล่านั้นให้ชนรุ่นหลังสืบทอดต่อกันมา

1.2 เป็นผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์จากบรรพบุรุษหรือมีการพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาเหล่านั้นในการหาเลี้ยงชีพและสามารถถ่ายทอดความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ให้กับบุคคลอื่นที่สนใจอย่างต่อเนื่อง

กลุ่มที่ 2 การศึกษาสภาพการณ์มีส่วนร่วมของชุมชน ในการนำภูมิปัญญามาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา

ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์ผู้สอน คณะกรรมการประจำวิทยาลัย ผู้ปกครองนักเรียน นักศึกษา ศึกษานิเทศก์ ผู้นำชุมชน ผู้บริหารท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้ที่เกี่ยวข้องในอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย กลุ่มละ 4-6 คน รวม 50 คน โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกคือ ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้อง และเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา และเป็นผู้ที่คนในชุมชนให้การยอมรับ

กลุ่มที่ 3 การศึกษาแนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการ จัดการเรียนรู้ อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย โดยการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มประกอบด้วย ผู้บริหารท้องถิ่น ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ครู อาจารย์ ผู้นำชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 15 คน โดยมี

เกณฑ์ในการคัดเลือก คือ ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถและมีประสบการณ์เกี่ยวข้องในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา

เครื่องมือและเทคนิควิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์และแนวคำถามตามประเด็นของเนื้อหา ดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

แนวคำถามสำหรับใช้ในการสัมภาษณ์ โดยมีประเด็นเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติ กระบวนการเรียนรู้ และสังคมประสบการณ์ วิธีการผลิต ผลิตภัณฑ์ การถ่ายทอด และอื่นๆ ของภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

2. แบบสัมภาษณ์

ผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์ผู้สอน ผู้ปกครอง ศึกษานิเทศก์ ผู้นำชุมชน ผู้บริหารท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นและผู้ที่เกี่ยวข้อง แนวคำถามสำหรับใช้ในการสัมภาษณ์ มีประเด็นเนื้อหาเกี่ยวกับสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย รวมทั้งแนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้

3. แนวคำถามสำหรับใช้ในการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

โดยมีประเด็นเนื้อหาเกี่ยวกับแนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนแล้วนำมาสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย กำหนดขอบข่ายนิยามของตัวแปร แล้วร่างแนวคำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์ให้สอดคล้องและครอบคลุมกับนิยามของตัวแปร

3.2 การตรวจสอบความถูกต้องของเครื่องมือโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา ความเหมาะสม ความถูกต้องชัดเจนเกี่ยวกับภาษา และปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์ ก่อนนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจริง

3.3 ได้จัดทำแนวคำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์ แล้วนำไปทดลองใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อตรวจสอบคุณภาพความเที่ยงกับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แต่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง

3.4 จัดทำแนวคำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์

4. เครื่องมือที่ใช้ในการบันทึกข้อมูล ได้แก่ กล้องถ่ายรูป เครื่องบันทึกเสียง โทรศัพท์มือถือ สมุดบันทึกการปฏิบัติงานภาคสนาม เป็นต้น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนั้นการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจึงมีขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยขอหนังสือจากวิทยาลัยนาฏศิลปสุโขทัย ถึงผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตรวจสอบเครื่องมือในการเก็บข้อมูล

2. ผู้วิจัยประสานงานกับชุมชนในเขตอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย โดยให้นักศึกษาระดับชั้นปริญญาตรีปีที่ 2 ที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาความเป็นพลเมืองและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยดำเนินการตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2566 ถึง เดือนสิงหาคม 2566

ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้ดำเนินการดังนี้

2.1 นัดหมายวัน เวลา และสถานที่เพื่อดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแนวคำถามที่ได้จัดส่งไว้ให้ล่วงหน้า

2.2 ชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ เป้าหมาย ประโยชน์ที่ทุกฝ่ายจะได้รับจากการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ พร้อมทั้งแจ้งแนวทางในการสัมภาษณ์

2.3 ดำเนินการสัมภาษณ์ตามแนวคำถามที่กำหนดไว้ ตามวัน เวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้

3. ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยวิธีการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์ผู้สอน ผู้ปกครอง ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นและผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยการเดินทางไปสัมภาษณ์ด้วยตนเอง และการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ในระหว่างเดือนกรกฎาคม ถึงเดือนสิงหาคม 2566

ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพได้ดำเนินการ ดังนี้

3.1 นัดหมายวัน เวลา และสถานที่เพื่อดำเนินการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์ผู้สอน ผู้ปกครอง ศึกษานิเทศก์ ผู้นำชุมชน ผู้บริหารท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้ที่เกี่ยวข้องตามแนวคำถามที่ได้จัดส่งไว้ให้ล่วงหน้า

3.2 ชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ เป้าหมาย ประโยชน์ที่ทุกฝ่ายจะได้รับจากการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ พร้อมทั้งแจ้งแนวทางในการสัมภาษณ์

3.3 ดำเนินการสัมภาษณ์ตามแนวคำถามที่กำหนดไว้ ตามวัน เวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้

4. การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ในวันที่ 20 กรกฎาคม 2566 ณ ห้องประชุมกมท.นพมาศ อาคารวิทยบริการ ชั้น 2 วิทยาลัยนาฏศิลปสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย โดยการจัดสนทนากลุ่มเพื่อหาแนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ อำเภอเมืองสุโขทัย

จังหวัดสุโขทัย ประกอบด้วย ผู้บริหารท้องถิ่น ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ครู อาจารย์ ผู้นำชุมชน จำนวน 15 คน มีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนการประชุมสนทนากลุ่ม ดำเนินการดังนี้

4.1 ประชุมเตรียมความพร้อม เอกสาร วัสดุ อุปกรณ์ที่เป็นองค์ประกอบของการสนทนากลุ่ม ให้พร้อม ได้แก่ ผู้ดำเนินการสนทนา ผู้จัดบันทึกการสนทนากลุ่ม เครื่องบันทึกภาพและเสียง เป็นต้น

4.2 ชี้แจงให้ผู้เข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่มได้รับทราบวัตถุประสงค์ เป้าหมาย ประโยชน์ ที่ทุกฝ่ายได้รับการสนทนากลุ่ม พร้อมทั้งแจ้งแนวทางในการสนทนากลุ่ม

4.3 ดำเนินการสนทนากลุ่มตามแนวคำถามในการสนทนากลุ่ม ตามวัน เวลา และสถานที่ในการสนทนากลุ่มตามที่ได้กำหนดไว้

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) เป็นการตรวจสอบข้อมูลได้จากวัน เวลา สถานที่ และบุคคล กรณีที่ข้อมูลมีความขัดแย้งกัน ก็จะกลับไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลอีกครั้ง โดยเปลี่ยนวัน เวลา สถานที่และบุคคลต่างกัน เพื่อยืนยันว่าได้ข้อมูลเหมือนเดิมหรือไม่ และตรวจสอบแบบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) โดยวิธีการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนากลุ่ม และศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล จากการสัมภาษณ์ การสังเกต และสอบถาม โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) อาศัยแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้องสรุปผลการวิเคราะห์จำแนกเป็นหมวดหมู่เพื่อมุ่งตอบประเด็นคำถาม

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาข้อมูลเป็นการวิจัยแบบมีส่วนร่วมใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา สรุปผลการวิเคราะห์จำแนกเป็นหมวดหมู่ จากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม สรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นของอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

ในการศึกษาข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย ในภาพรวมได้จำนวนผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งสิ้น 50 คน รวมภูมิปัญญาท้องถิ่น 50 ภูมิปัญญา จาก 10 ตำบล คือ ตำบลธานี ตำบลบ้านกล้วย ตำบลบ้านหลุม ตำบลบ้านสวน ตำบลเมืองเก่า ตำบลตาลเตี้ย ตำบลปากแคว ตำบลปากพระ ตำบลวังทองแดง และตำบลยางซ้าย จำแนกตามสาขาที่ทำการศึกษประกอบด้วย 1) ภูมิปัญญาสาขากษัตริย์กรรม ได้แก่ การทำนา การเลี้ยงวัว 2) ภูมิปัญญาสาขาอาหารและโภชนาการ ได้แก่ การทำขนมแดกงา การทำขนมวง 3) ภูมิปัญญาสาขาศิลปหัตถกรรม ได้แก่ เครื่องปั้นดินเผาสังคโลก ดนตรีพื้นเมืองมังคละ 4) ภูมิปัญญาสาขาการแพทย์แผนไทย ได้แก่ การนวดแผนไทย การทำลูกประคบสมุนไพร การทำยาสมุนไพร 5) ภูมิปัญญาสาขาภาษาและวรรณกรรม ได้แก่ การอ่าน-เขียนลายสือไทย 6) ภูมิปัญญาสาขาศาสนา ประเพณี พิธีกรรม ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลงานหรือผลิตภัณฑ์ กระบวนการเรียนรู้และการส่งเสริม

ประสบการณ์ การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญา ลักษณะของผลงานหรือผลิตภัณฑ์ และอื่นๆ ของภูมิปัญญาท้องถิ่น
อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย สรุปได้ดังนี้

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 52.00 มีอายุ
50-60 ปี มากที่สุด จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 34.00 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวนเท่ากับ
28 คน คิดเป็นร้อยละ 56.00 มีสถานภาพสมรสมากที่สุด จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 84.00 อาศัยอยู่ใน
ตำบลเมืองเก่า มากที่สุด จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 70.00

สาขาที่มีผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นมากที่สุดสามอันดับแรก คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นสาขา
ศิลปหัตถกรรม จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 66.00 รองลงมาสาขาเกษตรกรรมและความเป็นอยู่ และ
การแพทย์แผนไทย มีจำนวนเท่ากันคือ 5 คน คิดเป็นร้อยละ 10.00 ส่วนด้านที่มีผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นน้อย
ที่สุด คือ ด้านอาหารและโภชนาการ และภาษาและวรรณคดี มีจำนวนเท่ากันคือ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ
4.00

กระบวนการเรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์

ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นแต่ละท่านจะมีกระบวนการเรียนรู้และการสั่งสมประสบการณ์ในลักษณะ
ที่แตกต่างกัน กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นได้มา สรุปได้ดังนี้

1. จากการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และลองผิดลองถูก ด้วยการลงมือกระทำจริงใน
สถานการณ์และสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่จริง ได้จากการฝึกฝน ดัดแปลง และพัฒนาขึ้นมาด้วยตนเอง จาก
ประสบการณ์ของการลองผิดลองถูกต้องสั่งสมความรู้ ความเข้าใจของตนไว้ เมื่อได้เรียนรู้ว่าคิดอย่างไร
ทำอย่างไร ก็จะจดจำความคิดและวิธีปฏิบัตินั้นไว้ หากล้มเหลวก็จะจดจำเป็นข้อห้ามและนำมาแก้ไขจนเป็นที่
พึงพอใจและมีคุณภาพ เช่น การเขียน-อ่านลายสือไทย การทำปมมงคล การทำขนมแดงกา การประดิษฐ์กระทง
ใบลาน การเลี้ยงวัว การทำ บัวหมัก การแกะสลักนกคุ้ม ทำบ่อย่อย และค่อยพัฒนาฝีมือไปเรื่อย อาศัยใจรักและ
เป็นคนช่างสังเกต นานวันก็ทำได้ขึ้นด้วยการสั่งสมประสบการณ์ดังกล่าว แล้วส่งต่อไปยังลูกหลาน

2. จากครู อาจารย์ คนรุ่นเก่า เป็นการถ่ายทอดโดยบุคคลที่เป็นผู้รู้ ผู้ชำนาญให้แก่บุคคลอื่น
ลูกศิษย์ หรือผู้สนใจสมัครเป็น “ศิษย์” ทำให้เกิดความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆ ได้เป็นอย่างดี มีการพัฒนาและ
ปรับปรุงให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ปรับแต่งตามยุคสมัย เช่น การนวดแผนไทย ดนตรีพื้นเมืองม้งกละ การปั้นพระ
การถักเสื่อ การทำกระทงใบตอง การทำลูกประคบสมุนไพร การสานปลาตะเพียนจากใบลาน การสานส้มไก่
การเขียนลายสังคโลกบนผืนผ้า มีการปรับจากเดิมเขียน ลวดลายบนเครื่องปั้นดินเผา มีการหารูปแบบใหม่ๆ
รวมทั้งการใช้วัสดุที่มีอยู่ในยุคสมัย ปรับแต่งให้สวยงาม ทำให้สามารถนำมาต่อยอดเป็นอาชีพได้

3. จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัดฝึกอบรมต่างๆ ศูนย์กลาง
การเรียนรู้ของชุมชน เป็นที่ฝึกอบรม ที่ประชุมสัมมนา และที่นัดหมายสำหรับจัดกิจกรรม การรวมกลุ่มกันเพื่อ
เปิดโอกาสให้บุคคลที่สนใจเข้ารับการฝึกอบรม เช่น มูลนิธิอาสาเพื่อนพึ่ง (ภาฯ) ยามยาก กลุ่มยายสาครหนอง
ตาโชติ โดยทำการฝึกฝนและปฏิบัติจนเกิดความชำนาญและมีการพัฒนาต่อยอดของผลิตภัณฑ์ให้เกิดความ

หลากหลายและประยุกต์ให้เข้ากับยุคสมัยในปัจจุบัน เช่น การปลูกผักอินทรีย์ การทำไม้กวาดดอกหญ้า เป็นต้น และได้นำความรู้ไปใช้ประกอบวิชาชีพเป็นอาชีพเสริม และถ่ายทอดให้กับผู้ที่สนใจต่อไป

4. จากการเป็นลูกน้องและฝึกปฏิบัติในการประกอบกิจการ เป็นกระบวนการเรียนรู้วิถีหนึ่งที่มีมาแต่เดิม วิธี “ครูพักลักจำ” เป็นการเรียนรู้ในทำนองแอบเรียน แอบเอาอย่าง แอบลองทำ ดูตามแบบอย่างทีแผ่สาดอยู่เงียบๆ แล้วรับเอามาเป็นของตนเมื่อสามารถทำได้จริง เช่น การทำดอกไม้จันทน์ ข้าวตอกพระร่วง การเลี่ยมกรอบพระ เป็นวิธีการของคนในการเรียนรู้จากผู้อื่นในชีวิตจริงของทุกคนจะมีพฤติกรรมครูพักลักจำอยู่ไม่มากนักน้อย เป็นการหาความรู้ทางหนึ่งที่มีประสิทธิภาพ

5. ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษบิดามารดา เป็นการถ่ายทอดแก่กันและกันเพื่อ สืบทอดภูมิปัญญาไว้ ความรู้หลายอย่างไม่มีใครเผยแพร่ให้ผู้อื่น เพราะถือเป็น “มรดก” ของวงศ์ตระกูล เช่น การทำนา ข้าวอินทรีย์ เครื่องปั้นดินเผาสังคโลก การพิมพ์พระเครื่อง การปั้นดินเผาลายสังคโลก การทำไม้กวาดดอกหญ้า การสานกระด้ง การสานส้มไก่ การแกะสลักปลา การจักสานไม้ไผ่ การสานปลาตะเพียน การทำหลังคาหญ้าแฝก การทำขมวง การทำขวัญนาค การพ่นงูสวัด การทำยาหมว ซึ่งผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่กล่าวถึงข้างต้นได้มีการปรับปรุงคุณภาพด้านต่างๆ ให้เป็นไปตามความต้องการของตลาดมากขึ้น ซึ่งผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่จะมีเคลือบเก็บไว้ถ่ายทอดให้ผู้ที่ต้องการให้เป็นผู้สืบทอดภูมิปัญญาเท่านั้น สำหรับการถ่ายทอดมีหลายประการและไม่ได้แสดงออกอย่างชัดเจนเป็นการเรียนรู้ที่ได้รับการซึมซับจากการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนใหญ่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 44.00 รองลงมาคือ การเรียนรู้โดยการได้รับการถ่ายทอดจากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 28.00 สำหรับการส่งมอบประสบการณ์และความชำนาญของผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นพบว่า มีประสบการณ์ 31 ปีขึ้นไปมากที่สุด จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 34.00 รองลงมาคือ มีประสบการณ์ 10-20 ปี จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 28.00

ผลงานหรือผลิตภัณฑ์

งานของภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนใหญ่ เป็นงานที่ต้องใช้ฝีมือและมีความเก๋าแก่ สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ถ้าเป็นงานสาขาศิลปหัตถกรรม ส่วนใหญ่เป็นงานที่ทำด้วยมือหรืออุปกรณ์ง่ายๆ อาศัยทักษะและเน้นประโยชน์ใช้สอยเป็นหลัก โดยทั่วไปเป็นผลิตภัณฑ์ที่แสดงให้เห็นถึงความประณีต สวยงาม ซึ่งต้องอาศัยความรู้ ประสบการณ์ และความชำนาญของผู้ทรงภูมิปัญญาอย่างแท้จริง เช่น การทำปิ่นมั่งคละ เครื่องปั้นดินเผาสังคโลก การพิมพ์พระ การประดิษฐ์กระถาง การแกะสลัก การสานปลาตะเพียนจากใบลาน การสานส้มไก่ การเขียนลายสังคโลกบนผืนผ้า มีการพัฒนาเกี่ยวกับตัวผลิตภัณฑ์หรือผลงานให้เข้ากับยุคสมัยปัจจุบันบ้าง ปรับปรุงวัตถุดิบ เช่น จากเขียนลายเค้นผืนผ้า ก็มีการนำกระเป๋ผ้า หมวก โคมไฟ มาเขียนลายสังคโลก สาขาเกษตรกรรม ส่วนใหญ่จะเป็นการเลี้ยงสัตว์ การทำนา เกษตรอินทรีย์ ที่ทำกันมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ดังคำกล่าวที่ว่า “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” อันเป็นการแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ ในแผ่นดินสมัยพ่อขุนรามคำแหง สาขาการแพทย์แผนไทย ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับการนวดแผนไทย การทำลูกประคบ การนำสมุนไพรมาใช้ประกอบเป็นตัวผลิตภัณฑ์ สมุนไพรส่วนใหญ่ที่ใช้ก็เป็นวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น และนำมาเป็นส่วนประกอบ

ของการทำ ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นจะเน้นการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไม่เน้นทำเพื่อการค้าใหญ่โตมากนัก แต่ทำเพื่อเลี้ยงชีพและส่งต่อความรู้ให้กับคนรุ่นหลังสืบต่อไป

การผลิตผลงาน

การผลิตของผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนใหญ่ จะไม่ซับซ้อนมากนัก เน้นการผลิตที่ทำกันได้ง่าย วัสดุที่นำมาทำผลิตภัณฑ์ไม่ว่าจะเป็น สาขาเกษตรกรรม สาขาศิลปหัตถกรรม สาขาการแพทย์แผนไทย สาขาภาษาและวรรณกรรม สาขาศาสนา ประเพณี พิธีกรรม สาขาอาหารและโภชนาการ อาหารส่วนใหญ่จะเป็นอาหารที่ทำมาตั้งแต่สมัยโบราณ สืบทอดต่อๆ กันมาจนถึงในยุคปัจจุบัน เช่น การทำขนมแดกงา การทำขนมวง มีการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ให้เข้ากับยุคสมัยปัจจุบัน ปรับปรุงวัตถุดิบ มีการเพิ่มเติมส่วนผสมแต่งสีธรรมชาติ เช่น การใส่สีจากดอกอัญชันผสมลงไปในตัวแป้งเพื่อให้เกิดสีสัน และมีรสชาติดียิ่งขึ้น แต่ยังคงเอกลักษณ์ของอาหารประเภทนั้นๆ ไว้

การถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น

โดยทั่วไปผู้ทรงภูมิปัญญาจะมีการถ่ายทอดความรู้หลากหลายวิธี คือ การถ่ายทอดภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา ให้กับลูกหลาน พี่ น้อง คนในครอบครัว เป็นการถ่ายทอดตัวต่อตัวให้แก่กันและกันเพื่อสืบทอดภูมิปัญญาไว้ การถ่ายทอดเป็นการเรียนรู้ที่ได้รับการซึมซับจากการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ซึ่งบางภูมิปัญญาไม่มีการถ่ายทอดให้กับบุคคลภายนอก และการได้รับเชิญไปเป็นวิทยากรสอนตามสถานที่ต่างๆ ทั้งในสถานที่ราชการและเอกชน โดยจัดเป็นกลุ่มผู้ที่สนใจ เป็นการสร้างอาชีพและการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยอย่างต่อเนื่อง และยั่งยืนต่อไป

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

การศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการนำแหล่งเรียนรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัยโดยใช้กลุ่มบุคคลที่มีส่วนร่วมเป็นหลัก โดยแต่ละกลุ่มจะกล่าวถึงวิธีการมีส่วนร่วม สรุปได้ว่า ผู้ที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมจำแนกออกเป็น 10 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้บริหารสถานศึกษา 2) ครู อาจารย์ผู้สอน 3) ผู้ปกครองนักเรียน นักศึกษา 4) ครู/ผู้ที่เกษียณอายุราชการ 5) คณะกรรมการประจำวิทยาลัย 6) ศึกษานิเทศก์ 7) คนในพื้นที่ 8) ผู้นำชุมชน 9) ภูมิปัญญาท้องถิ่น และ 10) เจ้าหน้าที่รัฐ/หน่วยงานราชการ

วิธีการที่เข้ามามีส่วนร่วมจากสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลและการวางแผน มีส่วนในกระบวนการวางแผน โดยให้บุคคลที่มีส่วนร่วมเป็นหลักชุมชนเข้ามาให้ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาของตนเองในแต่ละชุมชน และการจัดสรรหากลุ่มเพื่อหาแนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ มีการให้บุคคลที่มีส่วนร่วมเป็นหลักชุมชนมาให้ความรู้หรือสาธิตวิธีการทำภูมิปัญญาท้องถิ่นแต่ละแขนงวิชา

3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ มีการให้ผลประโยชน์แก่บุคคลที่มีส่วนร่วมเป็นหลัก ชุมชน เช่น การได้เผยแพร่ภูมิปัญญาให้เป็นที่ยอมรับมากขึ้น ทำให้สามารถสร้างรายได้จากนักท่องเที่ยว หรือการขายสินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่นได้

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล โดยให้บุคคลที่มีส่วนร่วมเป็นหลักชุมชนร่วมกัน ติดตามผลจากการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาแนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา อย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

แนวทางในการนำแหล่งเรียนรู้ในชุมชนมาใช้เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

1. การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย มีวิธีดำเนินการ ดังนี้

1.1 ความเป็นหน่วยงานหลักในการรับผิดชอบจัดทำฐานข้อมูลสารสนเทศ ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยตรง ซึ่งการจัดทำภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นใช้กระบวนการมีส่วนร่วม โดยเชิญผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด กรมส่งเสริมการเรียนรู้ (สกร.) องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล พัฒนาอำเภอ และผู้เกี่ยวข้อง เป็นต้น ได้ทำการสำรวจข้อมูลในแต่ละตำบล รวม 10 ตำบล 96 หมู่บ้าน ในอำเภอเมืองสุโขทัยว่ามีผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นและผลงาน/ผลิตภัณฑ์ของแต่ละคน มีอะไรบ้าง มาประชุมเพื่อจัดทำแผนและโครงการร่วมกัน ซึ่งควรมีงบประมาณรองรับ มีการตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินงานเป็นระยะและมีการปรับปรุงข้อมูลสารสนเทศให้ทันสมัยอยู่เสมอ

1.2 ในหน่วยงานหลัก ได้แก่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย

กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงวัฒนธรรม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรจัดตั้งหน่วยงานย่อยในองค์กรสำหรับส่งเสริมหรืออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นผู้รับผิดชอบ มีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่ดำเนินการในลักษณะเดียวกัน ซึ่งทำเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงข้อมูลสารสนเทศและใช้ร่วมกัน

1.3 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจัดให้มีงานนิทรรศการภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย หรือเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในทุกปีหรือทุกภาคเรียน มีการให้รางวัลเชิดชูเกียรติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น และรณรงค์ให้สถานศึกษาทุกแห่งให้ความร่วมมือในการนำผู้เรียนเข้ามาศึกษาหาความรู้กับภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยตรง เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์และความภาคภูมิใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.4 รัฐบาลควรมีนโยบายส่งเสริมอย่างจริงจัง โดยจัดทำข้อมูลและประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในลักษณะต่างๆ เช่น จัดทำเป็นภาพยนตร์ สารคดี เป็นการเผยแพร่ข้อมูลให้กับผู้ที่สนใจได้มาศึกษาเรียนรู้ เพื่อให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้คงอยู่ต่อไป

2. การนำองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนรู้มีวิธีดำเนินการ ดังนี้

2.1 ผู้บริหารสถานศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับอาชีวศึกษาควรมีนโยบายส่งเสริม สนับสนุนให้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปจัดทำเป็นหลักสูตรสถานศึกษาอย่างจริงจัง โดยให้มีระเบียบ

หรือข้อบังคับว่าด้วยการใช้หลักสูตรท้องถิ่นในสถานศึกษา โดยให้หลักสูตรมีสภาพเท่ากับการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรแกนกลาง และนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนโดยคณะครู อาจารย์ และผู้บริหารต้องร่วมกันทำหลักสูตรท้องถิ่นและตั้งแหล่งเรียนรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนรู้ โดยกำหนดแนวทางให้สอดคล้องและสอดคล้องเข้าไปในเนื้อหาของรายวิชาหรือจัดเป็นรายวิชาเพิ่มเติม มีการจัดการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้เพื่อเป็นการสร้างค่านิยมให้ผู้เรียนรักชุมชนและท้องถิ่นของตนเอง

2.2 ผู้บริหารสถานศึกษาในระดับอุดมศึกษา ควรสร้างโอกาสในการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยจัดทำเป็นรายวิชาเพิ่มเติมในรายวิชาการศึกษาทั่วไป หรือสร้างเนื้อหาที่สอดคล้องเข้าไปในรายวิชาที่เกี่ยวข้อง โดยให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาให้นักศึกษามีจิตสำนึก รักบ้านเกิด รักชุมชนท้องถิ่นที่อยู่อาศัย ตลอดจนสร้างโอกาสให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพราะถ้านักศึกษาสนใจสามารถศึกษาเรียนรู้ได้อย่างจริงจังและนำมาใช้ประกอบอาชีพได้ในอนาคตต่อไป

2.3 ผู้บริหารการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยและหน่วยงานที่จัดการทางด้านการศึกษา ควรมีนโยบายส่งเสริมสนับสนุนให้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนตระหนักและเห็นคุณค่าความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.4 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรร่วมมือกันจัดให้สถานศึกษาเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนเกี่ยวกับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยสถานศึกษาเป็นผู้ประสานงานการอบรมให้ความรู้กับคนในชุมชน และมีข้อมูลสารสนเทศขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อศึกษาหาความรู้ทั้งหมดรวมอยู่ในสถานศึกษา

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย จำนวน 50 ภูมิปัญญา จากผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น 50 คน ภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 50-60 ปี มากที่สุด ซึ่งเป็นวัยที่ค่อนข้างมีอายุ เนื่องจากในวัยนี้เป็นวัยที่ได้มีการสั่งสมประสบการณ์ในการทำงานจนเกิดความชำนาญ และงานส่วนใหญ่เป็นงานศิลปหัตถกรรม ซึ่งต้องอาศัยความประณีต ความละเอียดรอบครอบ และความเชี่ยวชาญในการทำงาน เป็นงานที่ต้องใช้ฝีมือในการผลิต และใช้เวลาในการทำอย่างต่อเนื่อง มีการพัฒนาคุณภาพผลงานเรื่อยมา ต้องอาศัยความรู้และประสบการณ์ ความชำนาญของผู้ทรงภูมิปัญญาอย่างแท้จริง เช่น การทำปิ้งมดตะนอย เครื่องปั้นดินเผาสังคโลก การพิมพ์พระ การประดิษฐ์กระทง การแกะสลัก การสานปลาตะเพียน จากโบราณการสานส้มไก่ การทำดอกไม้จันทน์ การเขียนลายสังคโลกบนผืนผ้า เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Aiyara (2021) ที่ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นโรงเรียนผู้สูงอายุสู่ความเป็นชุมชนนวัตกรรมของตำบลหนองกงธนสาร อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น พบว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นของโรงเรียนผู้สูงอายุสู่ความเป็นชุมชนนวัตกรรม เป็นองค์ความรู้ที่ได้จากแนวคิดประสบการณ์ที่เกิดจากแนวคิดสร้างสรรค์ที่สามารถนำมาแก้ปัญหาในการใช้ชีวิตประจำวันและการพัฒนาภูมิปัญญาที่มีอยู่ในตัวผู้สูงอายุนั้นออกมาพัฒนาต่อยอด

เพิ่มคุณค่า และมูลค่านำไปสู่การสร้างให้เป็นนวัตกรรมที่นำไปสู่ความเข้มแข็งให้กับชุมชนที่เกิดจากภูมิปัญญาที่ถูกพัฒนามาเป็นสินค้าโอท็อปวิถีที่สร้างรายได้ที่เพียงพอต่อการดำรงชีพอย่างเหมาะสม และชุมชนมีความมั่นคง มั่นคง และยั่งยืน

2. ผลการศึกษาผลงานหรือผลิตภัณฑ์ของภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนใหญ่ เป็นงานที่ต้องใช้ฝีมือและมีความเก่าแก่สืบทอดกันมารุ่นต่อรุ่น ถ้าเป็นงานสาขาศิลปหัตถกรรม ส่วนใหญ่เป็นงานที่ทำด้วยมือหรืออุปกรณ์ง่ายๆ อาศัยทักษะและเน้นประโยชน์ใช้สอยเป็นหลัก โดยทั่วไปเป็นผลิตภัณฑ์ที่แสดงให้เห็นถึงความประณีต สวยงาม ซึ่งต้องอาศัยความรู้ ประสบการณ์ และความชำนาญของผู้ทรงภูมิปัญญาอย่างแท้จริง เช่น การทำปิ้งมั่งคละ เครื่องปั้นดินเผาสังคโลก การพิมพ์พระ การประดิษฐ์กระทง การแกะสลัก การสานปลาตะเพียนจากใบลาน การสานส้มไก่ การเขียนลายสังคโลกบนผืนผ้า มีการพัฒนาเกี่ยวกับตัวผลิตภัณฑ์หรือผลงานให้เข้ากับยุคสมัย ปัจจุบันบ้างปรับปรุงวัตถุดิบ เช่น จากเขียนลายแคในผืนผ้า การนำกระเป๋ผ้า หมวก โคมไฟ มาเขียนลายสังคโลก สาขาเกษตรกรรม ส่วนใหญ่จะเป็นการเลี้ยงสัตว์ การทำนาเกษตรอินทรีย์ ที่ทำกันมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ดังคำกล่าวที่ว่า “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” อันเป็นการแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ ในแผ่นดินสมัยพูนรามคำแหง สาขากาพย์แพทย์แผนไทย ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับการนวดแผนไทย การทำลูกประคบ การนำสมุนไพรมาใช้ประกอบเป็นตัวผลิตภัณฑ์ สมุนไพรส่วนใหญ่ที่ใช้ก็เป็นวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น และนำมาเป็นส่วนประกอบของการทำ ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นจะเน้นการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไม่เน้นทำเพื่อการค้าใหญ่โตมากนัก แต่ทำเพื่อเลี้ยงชีพและส่งต่อความรู้ให้กับคนรุ่นหลังสืบต่อไป

3. ผลการศึกษาระบบการเรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์ ผู้ทรงภูมิปัญญาแต่ละท่านจะมีกระบวนการเรียนรู้และการสั่งสมประสบการณ์ในลักษณะที่แตกต่างกัน กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้ทรงภูมิปัญญาได้คือ การได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา และนำมาปฏิบัติจนมีความเชี่ยวชาญ มีการคิดค้นและพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่อยอดให้มีคุณภาพและเป็นที่ต้องการของคนตามยุคสมัยปัจจุบันมากขึ้น เช่น การเขียนลายสังคโลกบนผืนผ้า มีการพัฒนาเกี่ยวกับตัวผลิตภัณฑ์หรือผลงานให้เข้ากับยุคสมัยปัจจุบัน บ้างปรับปรุงวัตถุดิบ เช่น จากเขียนลายแคในผืนผ้า ก็มีการนำกระเป๋ผ้า หมวก โคมไฟ มาเขียนลายสังคโลก การทำขนมวง มีการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ให้เข้ากับยุคสมัยปัจจุบัน ปรับปรุงวัตถุดิบ มีการเพิ่มเติมส่วนผสมแต่งสีธรรมชาติ เช่น การใส่ดอกอัญชันผสมลงในตัวแป้งเพื่อให้เกิดสีสันและมีรสชาติดีขึ้น แต่ยังคงเอกลักษณ์ของอาหารประเภทนั้นๆ ไว้ ซึ่งผลิตภัณฑ์เหล่านี้ส่วนใหญ่ใช้วัสดุในท้องถิ่นเป็นหลัก โดยการเรียนรู้จากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า มีการฝึกปฏิบัติจริงจนทำให้เกิดความชำนาญ ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ในเรื่องนั้นๆ ได้เป็นอย่างดี มีการพัฒนาและปรับปรุงให้มีความเป็นเอกลักษณ์ของตนเองมากยิ่งขึ้น ปรับแต่งตามยุคสมัย เช่น การสานกระทงใบลาน มีการปรับจากเดิมทำกระทงแบบกลีบบัวธรรมดา มีการหารูปแบบกระทงใหม่ๆ เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซากจำเจ และพัฒนาเป็นกระทงหงส์คู่ รวมทั้งการใช้วัสดุที่มีอยู่ในยุคสมัย ปรับแต่งโดยการย้อมสีใบลานให้มีสีสันสวยงาม ทำให้สามารถนำมาต่อยอดเป็นอาชีพได้ โดยการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และลองผิดลองถูก ด้วยการลงมือกระทำจริงในสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่จริง ได้จากการฝึกฝน ดัดแปลง และพัฒนาขึ้นมาด้วยตนเอง จากประสบการณ์ของการลองผิดลองถูกต้องสั่งสมความรู้ ความเข้าใจของตนเองไว้ เมื่อได้เรียนรู้ว่าคิดอย่างไร

ทำอะไร ก็จะต้องจดจำความคิดและวิธีปฏิบัตินั้นไว้ หากล้มเหลวก็จะจดจำเป็นข้อห้ามและนำมาแก้ไขจนเป็นที่พึงพอใจและมีคุณภาพ เช่น การเขียน-อ่านลายสือไทย การทำปมมงคล การทำขนมแดกงา การประดิษฐ์กระทงโบราณ การเลี้ยงวัว การทำบุญหมัก การแกะสลักนกคุ้ม ทำบ่อยๆ และค่อยพัฒนาฝีมือไปเรื่อย อาศัยใจรักและเป็นคนช่างสังเกต นานวันก็ทำได้ดีขึ้น ด้วยการสั่งสมประสบการณ์ดังกล่าว แล้วส่งต่อไปยังลูกหลาน โดยการเข้าร่วมการฝึกอบรม โดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัดฝึกอบรมต่างๆ ศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน เป็นที่ฝึกอบรม ที่ประชุมสัมมนา และที่นัดหมายสำหรับจัดกิจกรรม การรวมกลุ่มกันเพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลที่สนใจเข้ารับการฝึกอบรม เช่น มูลนิธิอาสาเพื่อนพึ่ง (ภาฯ) ยามยาก กลุ่มยายสาครหนองตาโชติ โดยทำการฝึกฝนและปฏิบัติจนเกิดความชำนาญและมีการพัฒนาต่อยอดของผลิตภัณฑ์ให้เกิดความหลากหลายและประยุกต์ให้เข้ากับยุคสมัยในปัจจุบัน เช่น การปลูกผักอินทรีย์ การทำไม้กวาดดอกหญ้า โดยการเป็นลูกน้องและฝึกปฏิบัติ ในการประกอบกิจการ เป็นกระบวนการเรียนรู้วิถีหนึ่งที่มีมาแต่เดิม วิธี “ครูพักลักจำ” เป็นการเรียนรู้ในทำนองแอบเรียน แอบเอาอย่าง แอบลองทำ ดูตามแบบอย่างที่เขาสังเกตอยู่เงียบๆ แล้วรับเอามาเป็นของตนเองเมื่อสามารถทำได้จริง เช่น การทำดอกไม้จันทน์ ข้าวตอกพระร่วง การเลี่ยมกรอบพระ เป็นวิธีการของคนในการเรียนรู้จากผู้อื่น ในชีวิตจริงของทุกคนจะมีพฤติกรรมครูพักลักจำอยู่ไม่มากก็น้อย เป็นการหาความรู้ทางหนึ่งที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Charoenchim & Deelert (2020) ที่สรุปว่า กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ นั้น สามารถแบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ คือ 1) การปฏิบัติจริง ผู้สูงอายุจะถ่ายทอดภูมิปัญญาโดยการให้ปฏิบัติจริง เป็นการให้ผู้เรียนได้ทำจริง โดยมีผู้สูงอายุคอยให้คำแนะนำอยู่ระหว่างการปฏิบัติ 2) การสาธิต ผู้สูงอายุจะบรรยายและทำให้เห็นเป็นตัวอย่าง และให้ผู้เรียนปฏิบัติตาม 3) การบันทึกองค์ความรู้ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร และ 4) ถ่ายทอดเฉพาะสมาชิกในครอบครัวเท่านั้น

4. ผลการศึกษากิจกรรมวิธีการผลิตผลิตภัณฑ์ และการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น กรรมวิธีการในการผลิตผลิตภัณฑ์ของผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนใหญ่จะไม่ซับซ้อนมาก เน้นการผลิตที่ทำกันได้ง่าย ส่วนใหญ่จะใช้เวลาที่ทำได้ง่ายในท้องถิ่น การถ่ายทอดความรู้ของผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยทั่วไปผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นจะมีการถ่ายทอดความรู้ให้กับ ลูกหลาน พี่ น้อง เพื่อน นักเรียน นักศึกษา และประชาชนโดยทั่วไป และมีผู้สนใจเข้าเรียนรู้หลากหลาย การเรียนทั้งที่แบบตัวต่อตัวและเรียนเป็นกลุ่มก็มี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phetthirasawat (2022) ที่ว่ากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาเพื่อการพึ่งพาตนเองของชาวบ้าน ตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีวิธีการถ่ายทอด 4 วิธีด้วยกัน คือ 1) การสาธิต คือแสดงหรือกระทำพร้อมกับการบอกหรืออธิบายเพื่อให้ได้ประสบการณ์ตรงในเชิงรูปธรรม ซึ่งทำให้เข้าใจวิธีการ ขั้นตอน และสามารถปฏิบัติได้ 2) การบอกเล่า โดยบอกเล่า อธิบาย หรือถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ สั่งสมมาในรูปของคำพูด 3) การปฏิบัติ เป็นการลงมือกระทำจริงในสถานการณ์ที่เป็นอยู่จริง โดยจะคอยแนะนำ ตรวจสอบ และแก้ไข เพื่อให้กระบวนการปฏิบัติถูกต้องตามขั้นตอน ทำให้ได้เรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์ไปทีละน้อย และ 4) การเรียนรู้ โดยการจัดเป็นแหล่งเรียนรู้ในลักษณะต่างๆ เช่น สถานที่ผู้ประกอบการ ศูนย์การเรียนรู้ เป็นต้น โดยจัดเป็นกิจกรรมสำหรับการเรียนรู้ ซึ่งรวมถึงลักษณะการถ่ายทอดแบบครูพักลักจำด้วย

5. สภาพการณ์มีส่วนร่วมของชุมชนในการนำแหล่งเรียนรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนมาใช้ในการจัดการศึกษา อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย ผู้ที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมจำแนกออกเป็น 10 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้บริหารสถานศึกษา 2) ครู อาจารย์ผู้สอน 3) ผู้ปกครองนักเรียน นักศึกษา 4) ครู/ผู้ที่เกษียณอายุราชการ 5) คณะกรรมการประจำวิทยาลัย 6) ศิษยานุศิษย์ 7) คนในพื้นที่ 8) ผู้นำชุมชน 9) ภูมิปัญญาท้องถิ่น และ 10) เจ้าหน้าที่รัฐ/หน่วยงานราชการ โดยวิธีการที่เข้ามามีส่วนร่วมจากสภาพการณ์มีส่วนร่วมของชุมชน พบว่าวิธีการมีส่วนร่วมมี 4 วิธี ดังนี้ การมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลและการวางแผน การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะคนในชุมชนเองต้องประกอบอาชีพ เพื่อเลี้ยงตนเอง ส่วนใหญ่ก็จะมีเวลาไม่มากในการให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ ที่หน่วยงานราชการจัดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการให้ข้อมูล วางแผน กำหนดเป้าหมาย ร่วมดำเนินการในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ร่วมจัดทำงบประมาณในการดำเนินการร่วมประเมินผลการทำงานหรือให้ข้อคิดเห็น และให้ข้อเสนอแนะต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมการจัดการศึกษา ซึ่งกระบวนการเหล่านี้ต้องใช้เวลาและต้องสร้างจิตสำนึกให้กับประชาชนและผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งในการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นถ้าจะให้เกิดมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลควรต้องมีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นเริ่มต้นไปจนถึงขั้นสุดท้ายจะเกิดประโยชน์ต่อประชาชนสูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับองค์การอนามัยโลก (World Health Organization, 1981, pp. 41-49, quoted in Wankaew, 2007, p. 14) ได้เสนอรูปแบบของการมีส่วนร่วมที่ถือว่าเป็นรูปแบบที่แท้จริงหรือสมบูรณ์ จะต้องประกอบด้วยกระบวนการ 4 ขั้นตอน คือ 1) การวางแผน บุคคลจะต้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา จัดอันดับความสำคัญ ตั้งเป้าหมาย กำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีการประเมินผล และประการสำคัญคือ การตัดสินใจ 2) การดำเนินกิจกรรม บุคคลจะต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการและบริหารการใช้ทรัพยากร มีความรับผิดชอบในการจัดสรร ควบคุมทางการเงินและบริการ 3) การใช้ประโยชน์ บุคคลจะต้องมีความสามารถในการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ซึ่งเป็นการเพิ่มระดับของการพึ่งพาตนเองและควบคุมทางสังคม และ 4) การได้รับประโยชน์ บุคคลจะได้รับการแจกจ่ายผลประโยชน์จากชุมชน ในพื้นฐานที่เท่าเทียมกัน อาจจะเป็นประโยชน์ต่อส่วนตัวหรือต่อสังคมก็ได้ สอดคล้องกับ Cohen & Uphoff, 1977, quoted in Bantoeng, 2005) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมเป็น 4 ด้าน คือ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ 3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล สำหรับการมีส่วนร่วมในด้านต่างๆ นี้ นักวิชาการสาขาต่างๆ มีจุดเน้นของการมีส่วนร่วมแตกต่างกันออกไปและงานวิจัยดังกล่าวยังสอดคล้องกับ Frands & Young (1979, p. 9) ที่สรุปว่า กลุ่มบุคคลที่มีพลังมีความผูกพันรับผิดชอบที่จะทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันสมาชิกในทีมเป็นผู้ที่ร่วมทำงานด้วยกันได้ดี และรู้สึกเพลิดเพลินที่จะทำงานนั้น สามารถผลิตผลงานที่มีคุณภาพสูง ดังนั้นองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องคิดหาวิธีการที่จะสร้างความศรัทธาและชี้แนวทางให้เห็นว่า ถ้ามีการนำแหล่งเรียนรู้ในชุมชนมาใช้เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาจะเกิดผลดีอย่างไรกับคนในชุมชน ลูกหลานรุ่นต่อไปจะได้ประโยชน์อย่างไรกับการกระทำของคนในปัจจุบัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Supayong (2020) ได้ทำการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนในการบริหารสถานศึกษา พบว่า ด้านการบริหารวิชาการ ได้มีการจัดทำแผนร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษา

มีการประชุม ทุกภาคเรียน มีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น หลักสูตรสถานศึกษา มีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล การแก้ไขหลักสูตร การเรียนซ่อมเสริม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

6. แนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการศึกษา อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย พบว่า การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตอำเภอเมืองสุโขทัย ควรมีหน่วยงานหลักรับผิดชอบในการจัดทำฐานข้อมูลสารสนเทศ โดยอาจจัดทำเป็นทำเนียบภูมิปัญญาท้องถิ่นการจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบของเว็บไซต์ การจัดทำเป็นเอกสาร สื่อสิ่งพิมพ์ วิดีทัศน์ และบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน สำหรับการนำองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ ผู้บริหารสถานศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับอาชีวศึกษา ควรมีนโยบายส่งเสริมสนับสนุนให้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปจัดทำเป็นหลักสูตรสถานศึกษาอย่างจริงจัง ซึ่งแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับ Homudom (2010, p. 37) ที่ว่า หลักสูตรของสถานศึกษาในทุกระดับ ต้องกำหนดให้มีการเรียนการสอนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย เพื่อแสดงความเป็นไทยและส่งเสริมให้มีการนำภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยมาประยุกต์กับการตลาด เพื่อการผลิตและการเผยแพร่ให้นานาประเทศได้รู้จักภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยอย่างกว้างขวาง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Nueang-on (2018) ที่ว่า ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาผ่านการเล่าเรื่องราวของผลิตภัณฑ์ ควรมีการใช้ Application Line และ Facebook ผ่านการโพสต์ข้อความ ภาพ และวิดีโอ ในส่วนของปัจจัยที่ส่งผลต่อการผลักดันให้ผลิตภัณฑ์ชุมชนประสบความสำเร็จบนระบบ E-commerce เพื่อเพิ่มมูลค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์ แนวทางดังกล่าวจะทำให้แหล่งเรียนรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นยังคงอยู่ต่อไป ผู้เรียนได้เรียนรู้ เกิดความรักความผูกพัน ภูมิใจในท้องถิ่นและชุมชนของตนเอง เป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและสามารถสร้างรายได้ให้คนในชุมชนอย่างยั่งยืนได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการจัดการเรียนรู้ในหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องในอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย ควรพิจารณาแนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนมาใช้เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษา และนำหลักการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนมาดำเนินการในเชิงระบบให้เห็นเป็นรูปธรรม ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมประเมินผล เพื่อสร้างเสริมความเข้มแข็งให้ชุมชนในเขตอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัยร่วมอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. ข้อเสนอแนะสำหรับการจัดการเรียนรู้ใสถานศึกษาควรมีการศึกษาแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นของอำเภออื่นในจังหวัดสุโขทัย หรือในจังหวัดอื่น ให้ครอบคลุมทุกจังหวัด เพื่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือผู้ที่สนใจสามารถนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ได้ต่อไป

References

- Aiyara, W. (2021). **Developing the local wisdom of the elderly school to become an innovative community of the sub-district Nong Kung Thanasan, Phu Wiang District, Khon Kaen Province**. Doctor of Buddhist Studies Degree Philosophy Major Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University. [In Thai]
- Bantoeng, C. (2005). **Participation in rural development**. Bangkok: O.A. Printing. [In Thai]
- Bunditpatanasilpa Institute. (2020). **20-year development plan of Bunditpatanasilpa Institute (2017-2036)**. Nakhon Pathom: Bunditpatanasilpa Institute. [In Thai]
- Charoenchim, J., & Deelert, S. (2020, may-August). Process of Transferring th Wisdom of the Elderly the Sustainable Community and Societies. **Parichat Journal, Thaksin University**, 33(2), 152-167. [In Thai]
- Cohen, L. M., & Uphoff, N. T. (1977). **Rural Development Participation: Concepts and Measures for Project Design, Implementation and Evaluation**. Ithaca, NY: Rural Development Committee Cornell University.
- Francis, D., & Young, D. (1979). **Improving work groups: A practical manual for team building**. La Jolla, Calif: University Associates.
- Homudom, W. (2010). **The value of wisdom, Thai culture and inheritance**. [Online]. Available: <http://kroobannok.com>. [2022, May 10]. [In Thai]
- Nueang-on, K. (2018). **A study of the transfer of local wisdom through storytelling into community products On the road to selling E-commerce**. Master of Arts degree Communication Arts and Information Graduate School Kasetsart University. [In Thai]
- Office of the National Economic and Social Development Board. (2019). **National strategy for 20 years (2018-2037)**. (2 nd ed.). Bangkok: Office of the Economic Development Board National society. [In Thai]
- Office of the National Education Commission. (2002). **National Education Act 1999 and additional amendments (Edition 2) 2002**. Bangkok: Phrik Wan Graphic. [In Thai]
- Phetthirasawat, T. (2022). **Process of transferring wisdom for self-reliance of villagers Phu Khao Thong Subdistrict, Phra Nakhon Si Ayutthaya District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province**. Master of Buddhist Studies Department of Social Development Mahachulalongkornrajavidyalaya University. [In Thai]

- Supayong, P. (2020). **Development of guidelines for promoting participation in managing educational institution of parents of Ban Klang School students, Mae Salongnok Subdistrict, Mae Fahluang District, Chiang Rai Province.** Master of Education Degree Field of Study Educational Administration Graduate School Chiangmai Rajabhat University. [In Thai]
- Sukhothai College of Dramatic Arts. (2022). **Sukhothai College of Dramatic Arts' Development Plan 2022-2026 (Fiscal year 2023).** Sukhothai: Sukhothai College of Dramatic Arts Bunditpatanasilpa Institute Ministry of Culture. [In Thai]
- Sukhothai Provincial Cultural Council. (2022). **History, traditions and tourism books Sukhothai Province.** Sukhothai: Sukhothai Provincial Cultural Council. [In Thai]
- Wankaew, M. (2007). **Participation in hospital accreditation of professional nurses at Bhumibol Adulyadej Hospital Master of Science (Community Psychology).** Bangkok: Major Field Community Psychology Kasetsart University. [In Thai]
- Wittawuttisak, N. (2003). Social landscape: integration to increase and respond to needs in communities and the land. In **Documents for the seminar on “Local Information and Educational Development” Date 24-25, July 2003**(p. 105). Maha Sarakham: Maha Sarakham University. [In Thai]
- World Health Organization. (1981). **Community Involvement in Health for Primary.** Health Care Geneva: WHO.